

המקורות, השימושים וההכנסות

1. קווי ההתפתחות העיקריים

בשנת 1979 גדל התוצר בכ-5 אחוזים, בדומה לשנה שקדמה לה, תוך פעילות מואצת בתחילתה והאטה במהלכה. התפתחות זו היא תוצאה משולבת של האצת הביקושים עם הסטה ליבוא: השימושים המקומיים עלו השנה בכ-8 אחוזים (לאחר 6 אחוזים ב-1978), ואילו היבוא האזרחי (למעט יהלומים) עלה השנה בכ-14 אחוזים. במקביל חלה החרפה בבעיות היסוד של המשק: הורעו תנאי הסחר של ישראל, הרעה שהרחיבה נוספות את הגירעון במאזן התשלומים, ואילו האינפלציה הואצה האצה ללא תקדים, מ-50 אחוזים אשתקד – ליותר מ-100 אחוזים במשך 1979. בשוק העבודה התבטאה התפתחות המשק בהרחבה נכבדה של תשומת העבודה בסקטור העסקי מעל ומעבר למתבקש מהפעילות, וכך עלה הפריון במשק אך במעט.

שנת 1979 החלה תוך ציפיות להמשך מגמת ההאצה בפעילות שהחלה בשנה שקדמה לה, ושהוכללה על-ידי ענף הבנייה למגורים. ונראה היה כי גם השנה יתרום ענף הבנייה להאצת הביקוש המקומי, בשל המשך הגיאות בבנייה למגורים, וההיערכות הבטחונית בנגב. ציפיות אלו היו ברקע הרחבת ההשקעות הפרטיות והיבוא של חומרי גלם ב-1979, בעיקר בתחילת השנה.

הסקטור הציבורי תרם גם השנה את חלקו להגברת הביקושים. תרומתו הישירה התבטאה הן בעליית ביקושו הריאלי למקורות במשק – הצריכה הציבורית, למעט יבוא ביטחוני ישיר, עלתה בכ-3.5 אחוזים, לאחר עלייה של אחוז אחד בשנת 1978, – והן במתן שכר ריאלי גבוה לעובדיו – עלייה של 10 אחוזים¹. תרומה נוספת של הסקטור הציבורי להאצת הביקושים טמונה בהיקף ובתנאים של ההלוואות הלא-צמודות, בריבית נמוכה מריבית השוק שנתן סקטור זה לסקטור הפרטי במשך השנים. ככל שהאינפלציה הואצה, גדל ערך התמיכה הגלום בהיקף ההלוואות, ובשל ההאצה הרבתי של האינפלציה השנה, תרמה תמיכה זו תרומה בלתי צפויה ונכבדת להכנסת הפרטים². שילוב השפעתם של גורמים אלה ניכר בגידול מוחש של הביקושים המקומיים של הסקטור הפרטי: הצריכה וההשקעה הפרטיות גדלו השנה בכ-9.5 אחוזים, לאחר 7 אחוזים בשנה שעברה. האצת ההשקעות הפרטיות השנה התרכזה ביבוא נכסי ההשקעה, בהתאם לציפיות להמשך הצמיחה, בעיקר כענף הבנייה; אולם ההתפתחויות בפועל לא תאמו את הכנות הפירמות במשק: הביקוש, שנגזר מההיערכות המחודשת של הצבא בנגב לגורמי ייצור מקומיים, היה קטן מהצפוי, ולא הצדיק את ההשקעות שנעשו במכונות ובציוד לעבודות עפר וכמשאיות, ואת הגידול הרב בתשומת העבודה. גם במגמת ההאצה בבנייה הפרטית למגורים ובשוק הדירות ניכרו סימני רפיון

¹ בשל שיטת החישוב של החשבונאות הלאומית, לא נרשם שכר ריאלי בסקטור הציבורי כשינוי כמותי, אולם אין ספק, כי בעליית הכנסתם של כ-1/3 מהמועסקים במשק טמונה השפעה עקיפה רבה.

² אומדן גם של תרומת התמיכה להכנסת הפרטים – ראה סעיף 4 להלן.

המקורות והשימושים,

1979	1978	1977	1976	
(מיליוני ל"י, מחירים שוטפים)				
ה מק ו ר ו ת				
418,920	225,643	140,206	96,772	התוצר הלאומי הגולמי
342,778	195,319	101,624	73,597	ערך היבוא בשוק המקומי ¹
310,940	164,819	88,362	59,240	מזה: ערך היבוא האזרחי בשוק המקומי
761,698	420,962	241,830	170,369	סך כל המקורות
ה ש י מ ו ש י ם				
278,990	147,010	88,110	62,078	הצריכה הפרטית
150,898	90,797	52,020	40,936	הצריכה הציבורית
119,060	60,297	38,758	26,579	הצריכה הציבורית, למעט יבוא ביטחוני ישיר
121,903	62,802	34,371	26,897	ההשקעה הגולמית המקומית
38,400	16,810	9,721	9,306	מזה: השקעה בבנייה למגורים
519,953	270,109	161,239	115,554	השימושים המקומיים, למעט יבוא ביטחוני
209,907	120,353	67,329	40,458	ערך היצוא בשוק המקומי ²
729,860	390,462	228,568	156,012	סך השימושים, למעט יבוא ביטחוני ישיר
761,698	420,962	241,830	170,369	סך השימושים
18,261	7,361	3,780	3,494	תשלומים לגורמי ייצור בחוץ לארץ נטו
437,181	233,004	143,986	100,266	התוצר המקומי הגולמי (במחירי שוק)
התוצר המקומי הגולמי של הסקטור העסקי				
298,155	168,166	103,231	72,841	למעט דיור (במחירי שוק)

(1) היבוא על בסיס סו"פ בשער החליפין האפקטיבי, והוא כולל את היבוא מהשטחים המוחזקים ואינו כולל תשלומי ריבית של הסקטור הציבורי.
 (2) היצוא על בסיס פו"ב בשער החליפין האפקטיבי, והוא כולל את הייצוא לשטחים המוחזקים ואינו כולל תשלומי ריבית של הסקטור הציבורי.
 המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

1976 עד 1979

העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת						
במחיר			בכמות			
ממוצע 1968- 1972	ממוצע 1974- 1977	1978	1979	1977	1978	1979
(אחווים)						
10.9	2.1	4.8	4.8	42.7	53.6	77.2
11.7	-0.3	10.3	2.4	41.4	74.3	71.3
11.3	1.7	6.1	9.5	41.3	75.8	72.3
11.2	1.1	7.0	3.8	42.1	62.6	74.4
7.2	2.9	8.6	6.1	36.2	53.7	78.9
10.0	-4.6	10.9	-8.8	46.2	57.4	82.3
8.8	-1.7	1.2	3.4	47.6	53.8	90.9
18.4	-5.8	3.1	15.8	39.6	77.2	67.6
33.8	-10.7	-2.3	11.5	32.6	77.0	104.9
10.2	-0.3	5.7	7.6	39.6	58.5	78.9
14.0	9.3	4.1	4.0	48.9	71.7	67.7
11.1	2.0	5.3	6.6	42.3	62.3	75.4
11.2	1.1	7.0	3.8	42.1	62.6	74.4
11.4	-0.2	11.8	25.3	33.4	74.1	98.1
10.9	2.0	5.0	5.4	42.5	54.2	78.0
12.2	1.2	5.3	5.9	42.2	54.7	67.3

לווח ב' 2

השפעת השימושים הסופיים על התוצר של הסקטור העסקי¹
 (על פי ניתוח תשומה-תפוקה), 1976 עד 1979
 (אחוזים, מחירי 1972/1973)

תרומת השימושים לגידול התוצר				התחלקות התוצר לפי שימושים				
1979	1978	1977	1976	1979	1978	1977	1976	1972
0.7	2.7	1.1	0.9	38.9	39.7	39.1	39.0	38.5
0.3	-0.2	-0.5	-1.1	8.4	8.4	9.1	9.8	9.6
0.6	0.2	-2.7	-3.1	16.3	16.4	17.1	20.2	24.7
1.6	2.7	-2.1	-3.3	63.5	64.5	65.3	69.0	72.8
2.5	2.5	4.6	3.4	36.5	35.4	34.7	31.0	27.1
4.0	5.2	2.5	0.2	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

צריכה פרטית

צריכה ציבורית

השקעה גולמית מקומית²

שימושים מקומיים

ייצוא

סך כל התוצר³

- (1) תוצר מקומי גולמי במחירי הייצור, למעט ענף השירותים של הסקטור הציבורי והמוסדות שלא למטרות רווח.
 (2) לא כולל שינויים במלאי. כשל כך, וכן כשל הברזל בהגדלה והברזל כשיטת בניית האומדן. אין השינוי בתוצר של הסקטור העסקי בלוח זה שווה לשינוי בלוח ב' 1.
 (3) לצורך התאמת השימושים לניתוח תשומה-תפוקה, והשפעתם על התוצר של הסקטור העסקי, נעשו הפחתות בשימושים השונים כדלקמן: בצריכה הפרטית — זקיפת שירותי דיור ותשלומי שכר של מלכ"ר; בצריכה הציבורית — תשלומי השכר של הסקטור הציבורי; בייצוא — תקבולים לגורמי ייצור בחוץ לארץ, תקבולים והכנסות שוטות של גורמי ייצור מקומיים; וכן רכיב היבוא הישיר מכל השימושים.
 המקור: ניתוח תשומה-תפוקה, שנערך בבנק ישראל, המחנכס על מקדמי תשומה-תפוקה שנאמדו בידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, על-פי שנת 1972/73, ונתוני השימושים הסופיים.

כבר כאמצע השנה. שורשיו של הרפיון נעוצים, כנראה, בהשפעות האינפלציה הגבוהה, הן על הקבלנים והן על אפשרויות המימון של הקונים.

הצריכה הפרטית גדלה השנה כ-6 אחוזים (לאחר קרוב ל-9 אחוזים בשנה שעברה). תוך האצה ניכרת של רכישות בני-הקיימא (מ-23 אחוזים ב-1978, ל-34 ב-1979), בעיקר עקב החידוש שכטלוויזיה הצבעונית, ותוך האטת הצריכה השוטפת האחרת, בצד ההאטה בגידול ההכנסות של הפרטים שנועצה בספיגה רבה של מסים ישירים.

הגידול ביצוא, ששיעורו דמה ל-1978 (8 אחוזים, למעט יהלומים) תרם השנה תרומה דומה לאשתקד לגידול התוצר. יש לציין, כי הרחבת היצוא התרחשה השנה למרות שהביקוש בשוק היצוא של ישראל פעל להאטת צמיחתו של היצוא; המהפכה האירנית קטעה באחת שוק נרחב ליצוא הישראלי.

לסיכום ניתן לומר, כי ההאצה בביקושים המקומיים הופנתה השנה בעיקר למוצרי יבוא, ולפיכך הואט הביקוש לייצור המקומי. האטה זו לא לוותה בעלייה חריגה ביצוא, וכך נמנעה צמיחה מוחשת של התוצר, בניגוד לציפיות, ונראה כי נוצרו מלאים בלתי מתוכננים של מוצרים מוגמרים בידי הפירמות.

כאמור התברר בדיעבד, כי הציפיות בתחילת השנה לא התממשו, ובמהלך השנה נכלם הגידול הנכבד ביבוא חומרי גלם ונכסי השקעה. הביקוש של הסקטור הפרטי הואט במקצת במחצית השנייה של השנה, תוך האטה חדה בביקוש למוצרי יבוא ועלייה בביקוש לתוצרת מקומית; בסוף השנה הצטמצם ביקוש הסקטור הפרטי, נוכח הצעדים המוניטריים החריפים וההשפעה בפגור של האטת הביקוש לתוצרת מקומית במחצית הראשונה של השנה³ (ראה דיאגרמה להלן: התפתחותו של היצוא במרוצת השנה היתה הפוכה, והוא הואץ במחציתה השנייה; אחת מסיבות ההאצה היא ההאטה בביקוש לייצור המקומי, והדבר ניכר בענפי הלבשה, הנעלה ועוד⁴).

הפניית הביקושים ליבוא, שהיתה מהגורמים להאטה כפעילות בסוף השנה, גרמה גם להתפתחות חריגה במאזן התשלומים: כך חל השנה גידול כמותי רב בעודף היבוא (כשיעור של למעלה מ-14 אחוזים). עלייה זו היא חדר-פעמית, במדה מסוימת, ואינה מצביעה על מגמה. הגירעון בחשבון השוטף הארצי התרחב והגיע ל-2.8 מיליארד דולר השנה — גידול של כמיליארד דולר לעומת השנה הקודמת. גידול זה כולל הרעה משמעותית בתנאי הסחר של ישראל, שנוספה השנה, ושמקורה בעליית מחירי הדלק (למעלה מ-60 אחוזים, במונחי דולרים, כממוצע שנתי). הרעה זו עלולה להתמיד, ומשמעותה פגיעה בהכנסה הלאומית הריאלית של המשק הישראלי, המחייבת נקיטת מדיניות כלכלית נאותה.

ההכנסה הפרטית הפנויה, כפי שהיא נמדדת בחשבונאות הלאומית, ירדה השנה ריאלית בכאחוז. ירידה זו משקפת, מצד אחד, עלייה גדולה בגביית מס הכנסה (כ-15 אחוזים ריאלית) בעיקר משכירים, ונוסף על כך — ירידה ריאלית של כ-8 אחוזים בתשלומי ההעברה. שתי תופעות אלו הן תוצאה של אי-התאמת מערכת המסים לקצב האינפלציה הגדל והולך. עליית המחירים גם תרומה חיובית לעושר הפרטים, תרומה שאינה נרשמת בחשבונאות הלאומית, בשוחקה ריאלית את החוב שחב הסקטור הפרטי לממשלה: אומדן גס של תרומה זו מורה על תוספת בלתי צפויה להכנסת הפרטים בשיעור של כ-4 אחוזים. נראה אם כן, כי ההאצה הרבתי באינפלציה השנה השפיעה לא רק על הביקושים, אלא גם על התחלקות ההכנסות. יש לציין, כי עיקר האצת האינפלציה השנה, איננו תולדה של ההתפתחויות הריאליות, אלא נעוץ במבנה המיוחד של המערכת המוניטרית בישראל, הכולל נכסים נזילים צמודים בצד עודף ביקוש שנתי גדול של הסקטור

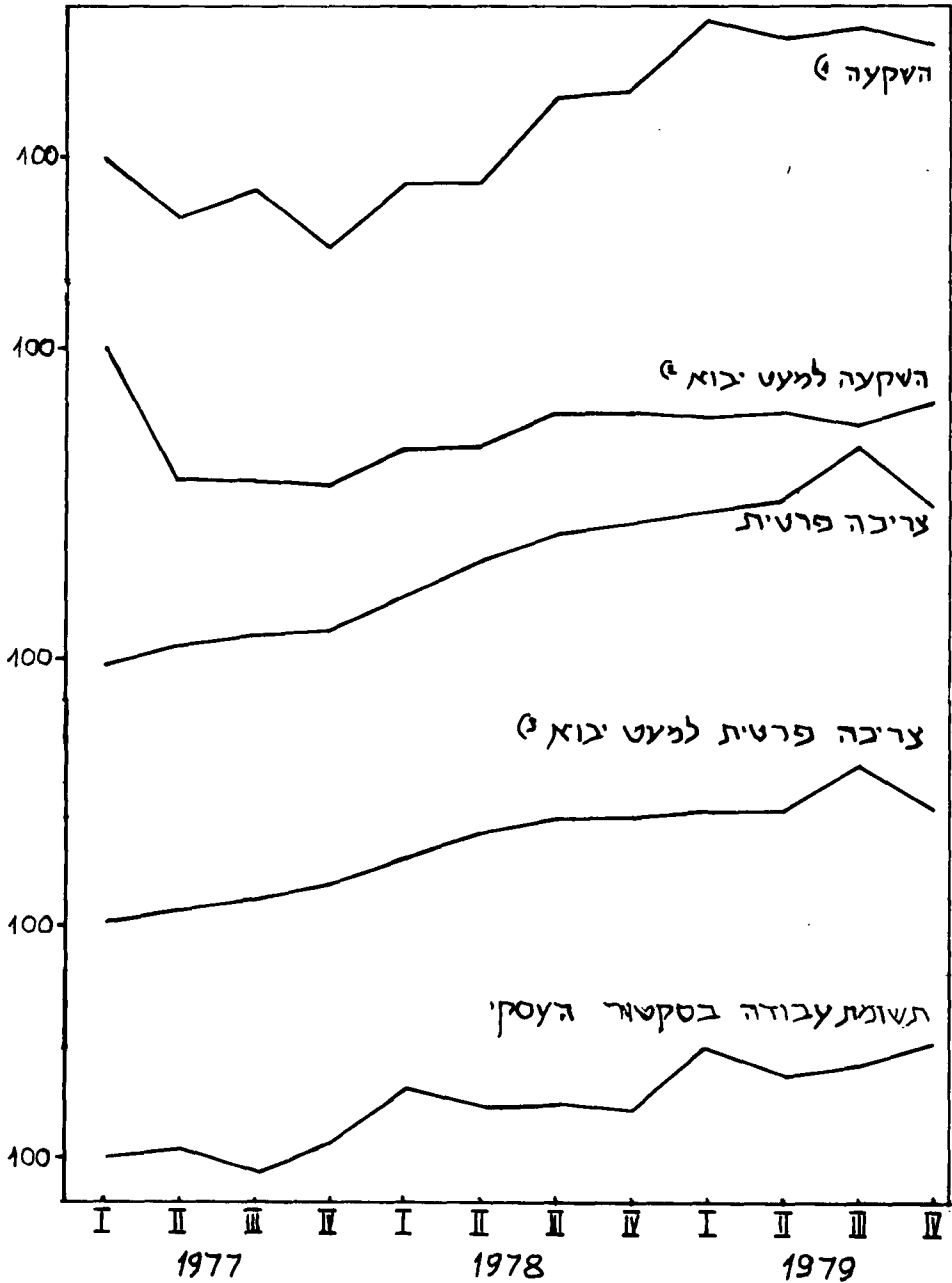
³ השפעת ההאטה בביקוש לייצור מקומי פועלת דרך השפעתה על ההכנסות. לניתוח נכון של ההתפתחויות במשך השנה, יש לבחון את התפתחות הביקוש, הנובע מהסקטור הציבורי, אולם, בשל תחום שגיאה גדול כאומדן הרבעוני של הצריכה הציבורית, נקטנו גישה, המנתחת רק את המשתנים האנדוגנים בביקוש, קרי הצריכה הפרטית וההשקעות.

⁴ דיון מפורט — ראה פרק ה' בדו"ח זה.

דיאגרמה ב"י

אינדיקטורים להתפתחות המשק במשך השנה, 1977 עד 1979

(מדדי כמות: * 100 = 1977/I)

* נתונים מסכי עונתיות.

- (1) השקעה בנכסים קבועים. למעט אניות ומטוסים.
- (2) השקעה בנכסים קבועים למעט מכונות וציוד מיוכאים ולמעט כלי רכב.
- (3) צריכה פרטית מקומית למעט ציוד למשקי בית ולמעט כלי רכב.

תרומת השימושים השונים לגידול בסך השימושים¹, 1976 עד 1979
(מחירי 1975)

העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת				
1979	1978	1977	1976	
2.5	3.4	1.7	1.5	צריכה פרטית
0.5	0.2	—0.3	—0.5	צריכה ציבורית ¹
(0.2)	(0.4)	(0.2)	(0.4)	מזה : אזרחית
(0.3)	(—0.2)	(—0.4)	(—0.9)	ביטחונית ¹
2.4	0.5	—1.5	—2.5	השקעה גולמית מקומית
(0.5)	(—0.1)	(—1.5)	(—0.9)	מזה : השקעה בבנייה למגורים
(0.9)	(—0.3)	(—0.5)	(—0.3)	השקעה במלאי
1.1	1.1	3.1	3.5	יצוא
(1.5)	(1.7)	(2.9)	(2.8)	מזה : יצוא ללא יהלומים
6.6	5.3	3.1	1.9	סך השימושים ¹

(1) למעט יבוא ביטחוני ישר.

הציבורי, כשאליו מצטרפים הסדרי התאמות מחירים למיניהם. לתיאור מפורט - ראה פרק המחירים בדוח זה.

העסוקה מלאה שררה בשוק העבודה בשנת 1979, ושיעור האבטלה היה מהנמוכים שידע המשק (2.9 אחוזים בממוצע שנתי). הסקטור העסקי קלט השנה עובדים תוך העסקה נמרצת יותר (תשומת העבודה עלתה השנה בקרוב ל-5 אחוזים), אולם נראה כי קליטה זו לא תאמה את ההתפתחויות בפועל של הייצור, וכך לא עלה השנה התוצר לשעת עבודה, ופריון גורמי הייצור עלה אך במעט. כמגזרים מסוימים של הסקטור העסקי ניכרת האטה בתעסוקה לקראת סוף השנה, ויש כנראה לראותה כתגובה בפיגור על ההתפתחויות בייצור.

2. השימושים⁵

א. הצריכה הפרטית

סך הצריכה הפרטית עלתה השנה בכ-6 אחוזים, בהמשך להאצה החדה שחלה בה בשנה הקודמת (קרוב ל-9 אחוזים). התפתחות זו ארעה לאחר 3 שנות יציבות בצריכה הפרטית לנפש, בצד אי גידול, או גידול מזערי, בהכנסות, כשההאצה נישאת על גב הצמיחה במשק ואף מקדימה אותה, תוך ניצול רווחי ההון הבלתי צפויים של הסקטור הפרטי⁶. בשנת 1978 היה שיעור גידול הצריכה דומה

⁵ הצריכה הפרטית תידון כאן בהרחבה, בהעדר פרק נפרד בדוח הדן בכך. שאר השימושים ידונו כאן בקצרה בלבד, ולפירוט נרחב יותר יש לעיין בפרקים המתאימים: ההשקעות, היצוא והסקטור הציבורי.

⁶ שנבעו ממלאי ההלוואות הבלתי צמודות של הממשלה לסקטור הפרטי, כתנאי אינפלציה מואצת.

לזה של ההכנסה הפנויה, בעוד שהשנה התרחש הגידול בצריכה הפרטית 'חרף הגידול האיטי בהכנסה הפנויה, ותוך ירידת שיעור החיסכון'.⁷

בשנת 1978 ניכרה ההאצה בכל סעיפי הצריכה הפרטית, ובעיקר במוצרים בני־הקיימא, ואילו השנה נמשך הגידול החריג ברכישת מוצרי בני־הקיימא (34 אחוזים לעומת 23 אחוזים ב־1978), ושאר הסעיפים גדלו גידול איטי בלבד: הצריכה הפרטית, למעט בני־הקיימא, עלתה השנה בפחות מ־3 אחוזים (לאחר 7 אחוזים בשנה שקדמה לה); צריכה זו משקפת במדה רבה, צריכה שוטפת של הפרטים, וגידולה האיטי השנה תואם את התפתחות ההכנסה הפנויה הריאלית.

התפתחות הרכישות של מוצרים בני־קיימא על פני השנים היא מחזורית, ותלויה במחזור העסקים במשק. כתקופת גיאות במחזור העסקים, כשההכנסה והנזילות גוברים מאוד, נוטים הפרטים להקדים רכישות של בני־קיימא, ולא לשנות באורח קיצוני את הרגלי הצריכה של שאר המוצרים; לעומת זאת, בתהליך ירידתו של המשק לשפל כלכלי, ייטו הפרטים לצמצם את רכישות בני־הקיימא (ראה לוח להלן). התאמת רכישות בני־הקיימא למחזור הכלכלי מתאפשרת תוך מימוש חסכוניות שנצברו בידי הפרטים או חיסכון שלילי בהווה.

שיעורי שינוי שנתיים ממוצעים בכמות רכישות מוצרי בני־הקיימא ובשאר הצריכה הפרטית

1979	1978	1975	1968	1966	1960	
		1977	1972	1967	1965	
34	23	— 7	10	— 13	20	מוצרים בני־קיימא
						צריכה פרטית, למעט
3	7	4	6	3	8	בני־קיימא

יציאת המשק מהשפל, שהחלה בשנת 1978, התבטאה גם בתפנית ברכישות בני־הקיימא: מצמצום רכישות אלה, שאפיין את 3 השנים שקדמו לה, החלו הפרטים להרבות בקניות מוצרים אלה. מגמה זו נמשכה בשנת 1979, אם כי ממדיה התרחבו, בשל שלושה גורמים עיקריים: הגורם הראשון, והמרכזי, הוא כניסת מוצר "חדש" לשוק — הטלוויזיה הצבעונית.⁸ רכישת טלוויזיות חדשות, שהיוו כ־6 אחוזים מסך רכישות בני־הקיימא בשנת 1978, תרמו בשנת 1979 למעלה ממחצית שיעור הגידול של סך הרכישות (19 אחוזים מתוך 34 אחוזים). הגורם האחר הוא המחיר היחסי של מוצרי בני־הקיימא, יחסית למחירי הצריכה הפרטית האחרת: בשל השפעת הרפורמה בשער החליפין, התייקר ב־1978 מחירו היחסי של היבוא, והדבר מיתן את צריכת בני־הקיימא, שרובם מיובאים; ואילו בשנת 1979 — היבוא הוזל יחסית, ומחירו הגיע בסוף השנה כמעט לרמה של התקופה שקדמה לרפורמה. גורם נוסף הוא תרומת הגידול המשמעותי במספר העולים שהגיעו ארצה ב־1979; אלה נוטים, בשנים הראשונות לעלייתם, להרבות בקניית בני־קיימא.

בשנת 1978 התאפשרה קניית בני־הקיימא ללא הורדה בשיעורי החיסכון, והוא אף עלה, ואילו השנה קטנו שיעורי החיסכון הפרטי, כדי לממן את הרכישה החריגה של מוצרים אלה. התפתחות הצריכה הפרטית על פני השנה לא היתה אחידה. בשל הרפיון בשווקים מסוימים, שניכר לקראת סוף השנה, שררה אי ודאות לאן מובילה דרך התפתחותו של מחזור העסקים במשק,

⁷ שיעור החסכון, בהגדרתו המסורתית (ללא זקיפה להכנסה בגין רווחי הון).

⁸ תחילת שידורי הצבע בישראל יצרה, למעשה, ביקוש חדש לטלוויזיה צבעונית. העתוי תואם את החלפת הטלוויזיות של הגל הראשון ב־1969, כתוצאה מההתישנות, עובדה המחזקת את הביקוש החדש, תופעה דומה אירעה גם ב־1969, עם תחילת שידורי הטלוויזיה כשחור־לבן.

הצריכה הפרטית של סחורות ושירותים לפי רכיבים ראשיים, 1976 עד 1979

העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת													
במחיר				בכמות									
1979	1978	1977	1976	1979	1978	1977	1976	1979	1978	1977	1976		
(אחוזים)								(מיליוני ל"י, מחירים שוטפים)					
75.4	47.8	40.6	26.2	2.2	6.2	4.5	5.7	70,977	39,586	25,217	17,158	צריכת מזון, משקאות וטבק	
69.6	53.0	33.3	33.6	0.1	11.1	4.7	6.9	42,242	24,882	14,638	10,491	צריכה שוטפת אחרת	
49.1	58.4	37.7	32.4	34.2	22.7	—0.6	—2.5	32,237	16,114	8,289	6,056	צריכת מוצרים בני קימא	
67.8	51.5	37.8	29.6	7.6	10.5	3.7	4.5	145,456	80,582	48,144	33,705	סך צריכת הסחורות	
94.4	52.4	52.6	33.0	3.1	2.2	3.6	1.4	30,071	14,998	9,623	6,087	צריכת שירותי מלכ"ר	
117.1	57.7	20.8	18.7	4.1	4.8	6.1	8.3	56,937	25,180	15,231	11,887	צריכת שירותי דיור	
70.8	55.4	41.6	33.4	6.0	8.4	6.8	6.4	56,322	31,101	18,464	12,208	צריכת שירותים אחרים	
92.1	55.7	35.6	27.1	4.7	5.7	5.9	6.2	143,330	71,279	43,318	30,182	סך צריכת השירותים	
59.2	63.9	42.3	56.2	2.7	25.7	19.2	—3.1	11,202	6,852	3,327	1,962	צריכת ישראלים בחו"ל	
68.5	58.6	47.2	34.0	6.5	10.4	20.4	31.9	20,998	11,703	6,679	3,771	צריכת זרים בארץ (—)	
83.3	53.1	36.1	28.4	2.9	7.1	4.7	4.6	246,753	130,896	79,821	56,022	סך הצריכה הפרטית למעט בני־קימא	
78.9	53.7	36.2	28.8	6.1	8.6	4.2	3.9	278,990	147,010	88,110	62,078	סך הצריכה הפרטית	

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ושבו לא היה ברור אם הכיוון הוא לצמיחה מואצת, תוך אתגחת קלה, או שמוצה המחזור, והמשק צועד לתקופת האטה.

אחד המגזרים, שהגיב במהירות כבעבר, היה שוק בני-הקיימא, ורכישות מוצרים אלה ירדו בסוף השנה (במיוחד כלי הרכב). גם סעיפים אחרים של הצריכה הפרטית הצטמצמו משמעותית כרכיב האחרון, כגון מוצרי תעשייה ושירותים חופשיים.

ראויה לציון גם ההתפתחות בצריכת המזון השנה. ברבע האחרון של השנה, בשל מדיניות הממשלה לביטול הסובסידיות למזון, הועלו מאוד מחיריהם, וצריכת המזון הגיכה במהירות בירידה (תופעה דומה זכורה בעקבות ביטול הסובסידיות ב-1974). צריכת המזון לנפש ידועה בגמישות נמוכה יחסית של הכנסה ומחיר, ולכן ניכרו בה תגודות קטנות על פני השנים. יש להניח כי התגובה הראשונית החריגה להעלאת המחיר תפנה את מקומה להתיצבות ברמה גבוהה יותר.

ב. הצריכה הציבורית

הצריכה הציבורית המקומית עלתה השנה בכ-5 אחוזים⁹ ריאלית, לאחר עלייה קלה אשתקד. הקיפאון בצריכה הציבורית, שאיפיון את השנים 1975-1977, נבע מצמצום בקניות הביטחוניות, ואילו השנה עלה רכיב זה לראשונה, כשרק חלק מהתרומה לגידול מקורה בבינוי הביטחוני המואץ בנגב. לעומת זאת, גדלה הצריכה האזרחית בשיעור אחיד, פחות או יותר, גם בשנות הריסון בתקציבי הממשלה, לאחר מלחמת יום הכיפורים, כ-4-5 אחוזים לשנה, וגם השנה נמשכה מגמה זו (הצריכה האזרחית המקומית גדלה בכ-5 אחוזים). על ההשפעה הישירה של הצריכה האזרחית על הביקוש הריאלי נוספה השנה גם השפעה עקיפה לתוספת ביקוש במשק, שנובעת מהגידול הרב בשכר הריאלי ששולם בסקטור הציבורי¹⁰. שכרם הריאלי של עובדי הסקטור הציבורי האזרחי גדל ב-10 אחוזים, תוספת השקולה לכ-3 אחוזים מהצריכה הציבורית המקומית.

הגידול המתמיד זה שנים בצריכה האזרחית, המתבטא ברובו בהעסקה ישירה של עובדים, הביא להגדלת חלקם של המועסקים בסקטור הציבורי בסך המועסקים ככוח העבודה האזרחי. מאז שנת 1972, למשל, גדלה תשומת העבודה בסקטור הציבורי כ-32 אחוזים, בעוד שתשומת העבודה בסקטור העסקי עלתה רק כ-11 אחוזים. קליטת העובדים בסקטור הציבורי מנעה היווצרות אבטלה בתקופת השפל, אולם בתקופת חידוש הצמיחה, כבשנתיים האחרונות, היא מעיקה במיוחד, שכן קליטתם של עובדים בסקטור הציבורי גורמת למחסור בעובדים בסקטור העסקי. מכאן שלאורך זמן, הולך וקטן חלקם של מקורות המשק העומדים לרשות הסקטור העסקי, תופעה חמורה במיוחד לאור בעיות מאזן התשלומים של המשק, ולאור נטל הביטחון הגדול, שהמשק הישראלי מנסה לשאת על כתפיו.

ג. ההשקעות

ההשקעה הגולמית המקומית הואצה השנה ניכרות, מכ-3 אחוזים בשנה שעברה לכ-16 אחוזים השנה. ההאצה ניכרת בבנייה למגורים (12 אחוזים), ביבוא מכונות וציוד וכלי רכב (30 אחוזים) ובהשקעה במלאי במשק (כ-90 אחוזים). לעומת זאת, הבנייה לענפי המשק ירדה חדות (כ-10 אחוזים).

החשת פעילותה של הבנייה למגורים אירעה כהמשך למפנה בענף זה בסוף שנת 1977. ברם, שלא בהתאם לדפוסים קודמים, נקטע הפעם מחזור הפעילות, וכאמצע השנה החל רפיון בשוק המכירות והקניות של הדיירות, שנתן את אותותיו גם בהאטת התחלות הבנייה הפרטית. האטה זו אינה משתקפת עדיין בנתוני הפעילות של הענף, והיא תמצא את ביטוייה בפעילות כשנתיים

⁹ צריכה ציבורית, למעט יבוא ביטחוני ויבוא ממשלה לנמ"א.

¹⁰ על-פי שיטת החשבונאות הלאומית, אין נמדרת תוספת שכר ריאלי בשיעורי שינוי כמותיים, אלא כמחיר השכר כלכלי.

הקרובות. נראה כי סיבת הרפיון בביקוש לדירות נעוצה בקשי מימון, שהגיעו לשיאם בתחילת השנה, משום שמערכת האשראי לדירור לא הותאמה להתייקרות התלולה במחירי הדירות¹¹. מנגד הקטינו הקבלנים הפרטיים גם את היצע התחלות הבנייה, הן כתגובה לרפיון המכירות, אך בעיקר בשל ירידת רווחיות פעילותם, שהיא תוצאת נטל המסוי האינפלציוני כתנאי משך ייצור ארוך. לעומת האטת הבנייה הפרטית, הרחיבה מאד הבנייה הציבורית את התחלותיה, והיא הולכת ונוטלת נתח גדול יותר משוק זה. התפתחות זו היא למעשה נסיגה מהמגמה, שהסתמנה בשלהי 1974, של צמצום מעורבות ישירה של הממשלה בבנייה. צמצום מעורבותה של הממשלה בשוק הבנייה רצוי, מחמת הסרכול במנגנון הבנייה הציבורית, הגורם, בין השאר, לתגובה איטית לצרכים המחקשים מהתנודתיות האופיינית לענף זה.

ההשקעות בענפי המשק עלו השנה, בדומה לאשתקד, בכ-10 אחוזים. נתון זה משקף התפתחויות נוגדות בהשקעות במכונות וציוד ובהשקעות במבנים: השקעות במכונות וציוד וכלי רכב גדלו ב-20 אחוזים ומעלה, בעוד הבנייה לענפי המשק ירדה ב-10 אחוזים. האצת ההשקעות במכונות וציוד מיובאים, ובעיקר בכלי רכב, מבטאת בחלקה את הכנות הפירמות להיערכות הבנייה בנגב, ואת הציפיות להאצת הפעילות במשק, ששררו בתחילת השנה. זאת ועוד: כיווני ההתפתחות השונים בין סעיפי השקעה אלה לבין ההשקעה במבנים עלולים לנבוע משיטת המסוי, המעדיפה מפעלים קיימים, ובכך מגדילה את כדאיות ההשקעה בחידוש ציוד בלבד, בשל האפשרות הניתנת למפעלים קיימים לקזז הוצאות ריבית נומינלית כנגד רווחים, עוד לפני שההשקעה נושאת פרי. בשל שיטת מתן הלוואות בלתי צמודות מצד הממשלה למשקיעים, כתנאי אינפלציה מואצת, הפך מחיר ההשקעה למשקיע להיות נמוך ביותר, נמוך בהרבה ממחירו למשק, ובכך נוצר תמריץ מתמשך להשקעות, שהלך וגדל.

הממשלה החליטה השנה להצמיד את הלוואות להשקעות, החלטה שמשמעותה צמצום משמעותי בסיכסוד ההשקעה. בשנת 1979 נהנו עדיין ההשקעות מהסיכסוד הנכבד, ורמתן הגבוהה היא תוצאת סיכסוד זה, שהגיע השנה לשיאו. הצמדת הלוואות אמורה בעתיד לצמצם השקעות שהן בלתי כדאיות למשק. אם תותאם גם מערכת המסוי לתנאי האינפלציה הקיימת, אמור תיקון העיוות להיות משמעותי יותר¹².

ד. היצוא

היצוא עלה השנה רק ב-4 אחוזים, כבשנה הקודמת. שיעור הגידול הנמוך משקף בשתי שנים אלה את ההתפתחויות בענף היהלומים. בניכוי היהלומים, עלה השנה היצוא בכ-8 אחוזים, לאחר 10 אחוזים בשנה הקודמת. גם השנה המשיך חלקו של היצוא בתוצר הסקטור העסקי לגדול, ויותר ממחצית הגידול של הסקטור העסקי נזקפת לזכותו.

את המשק הישראלי מאפיינת, זה שנים רבות, מגמה של גידול חלקו של היצוא בתוצר של הסקטור העסקי. מגמה זו נשענת על ניצול יתרון בהתמחות בייצור, עובדה המגדילה את הכדאיות לייצר לשוקי היצוא, שבהם פוטנציאל ביקוש גדול, ועל הבשלת השקעות שנעשו בעבר במשק, שבהן הועדפו במכוון המפעלים המייצאים. נוסף על כך, השפיעו השנה שני גורמים מיוחדים על התפתחות היצוא: האחד — מצד ביקוש חוץ לארץ לתוצרת הישראלית: ביקוש זה פחת, בשל הפסד השוק האירני, שמשקלו היה כ-5 אחוזים מכלל היצוא, — והביקוש הגדל לתוצרת ישראלית בשוקי יצוא אחרים פיצה הפסד זה רק בחלקו (סך הסחר של ארצות אלה התרחב השנה ב-6 אחוזים, בדומה לשנה שקדמה לה); והאחר — התפתחות הביקוש המקומי הואטה במדת מה בניגוד לציפיות, וכך התאפשרה הסטה ליצוא, אם כי הסטה זו היא תופעה חולפת.

¹¹ פירוט של השפעת המימון על הביקוש לדירות — ראה פרק ח'.

¹² הצעה להתאמה זו גלומה בדו"ח הוועדה לבחינת המסוי כתנאי אינפלציה ("ועדת גבאי").

כדאיות הייצור ליצוא, כפי שהיא משתקפת, למשל, במדד מחירו, יחסית למחירי השימושים העסקיים, עלתה השנה (בכ"ז אחוזים)¹³. נוסף על עלייה זו, גדל רכיב התמיכה הגלומה באשראי להון חוזר ליצוא, וכאשר כוללים גם אותו כחישוב כדאיות הייצור ליצוא, מורה המדד על עלייה של כ"ז אחוזים. האשראי המוכון ליצוא אמור היה להבטיח זמינות אשראי ליצוא כאשר מופעל ריסון אשראי כללי במשק; אולם בשל האצת האינפלציה, נוצר סיבסוד הולך וגדל, שנבע מפיגור בהתאמת שיעורי הריבית.

3. המקורות

א. התוצר

התוצר המקומי גדל השנה בכ"ז אחוזים, בדומה לאשתקד, אולם לא ניכרה בו השנה האצה בעוד ש-1978 סימנה התאוששות יחסית לשנים שקדמו לה. בממוצע שנתי גדל תוצר הסקטור העסקי כמו אשתקד, בכ"ז אחוזים, אולם ההתפתחות לא היתה אחידה במשך השנה, וחלה במהלכה האטה¹⁴. ההאטה, שנבעה מהפניית הביקוש מתוצרת מקומית — ליבוא, לא השפיעה כמלואה על

לוח ב' - 5

אינדיקטורים להתפתחות התוצר המקומי הגולמי במחירי גורמי הייצור לפי ענפי המשק,
1976 עד 1979

העלייה או הירידה (—) בכמות לעומת השנה הקודמת					ההרכב הענפי בשנת 1979
1979	1978	1977	1976	ממוצע 1969 1979	
					(אחוזים, מעוגלים, מחירי 1975)
					(אחוזים, מחירי 1975)
2.2	4.3	4.6	7.0	6.8	6 חקלאות, ייעור ודייג
5.4	7.7	4.3	4.7	11.9	25 חרושת, מכרות ומחצבים
4.4	7.6	6.8	6.3	13.4	11 תחבורה ותקשורת
5.0	5.2	6.4	5.2	10.0	2.5 חשמל ומים
2.7	—0.7	—14.3	—13.6	18.2	7 בנייה
3.0	3.0	4.3	2.5	4.5	20 כספים, מסחר ושירותים
4.1	4.5	6.0	8.7	3.7	11.5 בעלות על בתי מגורים
3.9	3.8	1.8	1.1	6.4	17 שירותים ציבוריים וקהילתיים
4.0	4.8	2.9	2.6	9.0	100 תוצר מקומי גולמי
					תוצר מקומי גולמי של הסקטור העסקי (למעט בעלות על בתי מגורים)
4.0	5.1	2.6	2.0	10.0	71.5

¹³ דיון מפורט — ראה פרק ה' בדו"ח זה.

¹⁴ הנתונים הרבעוניים של התוצר מושפעים מתנודתיות רבה, בשל משך הזמן הקצר, יחסית, של תקופת התייחסות. ניכוי עונתיות אינו יכול לנכות את המקריות, ואי לכך בעייתיים הנתונים הרבעוניים לניתוח. אין פלא, שאינדיקטורים שונים מצביעים על תוצאות נוגדות.

לוח ב' - 6

התוצר המקומי¹, גורמי הייצור ופרייון הסקטור העסקי, 1975 עד 1979
(העלייה או הירידה (—) בכמות)

1979	1978	1977	1975	1975	ממוצע 1979—1972	ממוצע 1972—1968	ממוצע 1972—1960	
5.9	5.3	—0.3	1.0	3.1	3.0	13.2	9.7	תוצר מקומי גולמי ¹
4.7	3.9	0.6	0.1	3.8	1.4	6.9	3.6	תשומת העבודה
4.4	4.0	5.2	6.3	7.7	6.5	7.8	8.9	מלאי ההון
1.1	1.3	—0.9	0.9	—0.7	1.6	5.9	5.9	יחס תוצר לתשומת עבודה
1.4	1.0	—5.2	—5.0	—4.3	—3.3	5.0	0.7	יחס תוצר להון
1.3	1.4	—2.4	—2.1	—2.0	1.0	6.0	4.3	פרייון נמדד (משקל העבודה 2/3)
1.4	1.4	—3.2	—2.2	—2.7	—1.0	5.9	3.5	פרייון נמדד (משקל העבודה 1/2)

(1) כפי שנמדד מצד השימושים.

התפתחות התוצר. מניחוי תשומה-תפוקה עולה, כי הפירמות המשיכו לייצר למלאי, כנראה מתוך הנחה, שההאטה היא זמנית בלבד. במקביל, כאמור, ניצלו פירמות מסוימות את ההאטה להפנית תוצרתן לחוץ-לארץ.

בחינת התפתחות התוצר מצד ענפי המשק מלמדת על קשיים, שפקדו את ענף החקלאות בשנת תשל"ט, שמקורם בכצורת. כך לא עלה התוצר בחקלאות אלא כמעט, ופריון גורמי הייצור בו ירד. במקביל חלה התפתחות איטית בענף הבנייה, ובניגוד לציפיות, עלה תוצרו רק בכ-3 אחוזים. נתון זה תמוה מאד משום שבעת ובעונה אחת קלט הענף עובדים, ותשומת העבודה בו עלתה בכ-10 אחוזים. אין לנו הסבר מניח את הדעת להתפתחות זו. אין זה סביר כי הענף קלט עובדים והגדיל את מספר שעות העבודה שלהם אך ורק מתוך ציפיות לפעילות רחבה יותר; כנראה שחלק מתשומת העבודה בענף מועסקת בשיפוצי דירות ובתים קיימים, שאינם משתקפים בסטטיסטיקה, פעילות שכדאיותה היחסית גדלה מאד השנה.

בשנת 1979 המשיך הסקטור העסקי לקלוט עובדים חדשים (כ-3 אחוזים) ולהעסיקם מספר רב יותר של שעות (תשומת העבודה עלתה בקרוב ל-5 אחוזים). התפתחות זו אינה מתיישבת עם האטה בביקושים לתוצר הסקטור העסקי, והיא מתיישבת עם הסברה, כי הפירמות המשיכו לייצר למלאי, מתוך הנחה כי ההאטה היא חולפת.

פריון גורמי הייצור בסקטור העסקי עלה השנה בשיעור נמוך. התכונות בפריון הנמדד לאורך השנים (ראה לוח כ"6) מצביעה על האטה חריפה בו מאז שנת 1975, המשתקפת גם בהאטה בפריון העבודה¹⁵, למרות העלייה בכמות ההון לעובד. האטה זו אף התעצמה בשנתיים האחרונות, חרף ההאצה בפעילות. הגידול הנמוך בפריון גורמי הייצור בכלל, ובזה של תשומת העבודה בפרט, מראיג במיוחד, נוכח השפעתו על אפשרויות המשך צמיחת המשק. אין בידנו הסבר מלא לתופעה זו, אולם ניתן, כנראה, לתלות את חלקה בהשפעות המעוותות של האינפלציה הגבוהה. פגיעת התהליך האינפלציוני בפריון ניכרת בהשפעת אי הוודאות, המאפיינת את שינויי המחירים במשק, שבעטיה אין החלטותיהן של הפירמות תואמות את ההתפתחויות בדיעבד, וניכרת אף בהשפעת העיוות במחירים היחסיים בין מפעלים, בשל מערכת האשראי המסובסד.

ב. היבוא

ערך היבוא האזרחי בשוק המקומי עלה השנה בכמותו כ-9 אחוזים ויותר: בניכוי היהלומים, עלה היבוא בכ-14 אחוזים, אף יותר מבאשתקד (כ-10 אחוזים). עלייה זו מייצגת, מצד אחד, עלייה גדולה ביבוא כדולרים, המשפיעה ישירות על הרעת הגירעון השוטף, ומצד שני – מעבר ליבוא עתיר מס (נכסי צריכה), שטמונה בו השלכה חיובית על ספיגת כסף מהציבור.

הגידול ביבוא נשען על גידול חריג בכמה סעיפים: יבוא נכסי השקעה עלו בכ-30 אחוזים, יבוא נכסי הצריכה עלו בכ-40 אחוזים, ויבוא תשומות לייצור (למעט דלק ויהלומים), גדלו בכ-9 אחוזים. הגידול הבולט ביבוא נכסי צריכה והשקעה הינו פרי עלייה גדולה בעתירות היבוא הישיר בשימושים, שעל סיבותיה עמדנו לעיל בסעיפי הצריכה וההשקעה. עליית יבוא התשומות התרחשה בעיקר ברביע הראשון של השנה, ונישאה על גל הציפיות להחשת הצמיחה, מחד גיסא, ועל ריבית ריאלית שלילית לאשראי, ששררה במשק עד אפריל שנה זו, מאידך גיסא. אגירת מלאי חומרי גלם אינה מתיישבת לכאורה, עם החזקת מט"ח (או פת"ם), שאיפשרה הליברליזציה במטבע החוץ; אולם במקביל, חלו בשנתיים האחרונות שתי התפתחויות נוספות, שפעלו בכיוון הפוך: התרחבות האשראי המסובסד ליבוא לשם יצוא, והנהגת הקילת המלאי לתעשייה לצורך מס הכנסה, שגרמו לצבירת מלאים.

¹⁵ השינוי ביחס תוצר לתשומת העבודה.

לוח ב' 7
התוצר הלאומי וההכנסה הלאומית, 1976 עד 1979
(מחירים שוטפים)

העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת						
1979	1978	1977	1979	1978	1977	1976
(אחוזים)			(מיליוני ל"י)			
85.7	60.9	44.9	418,920	225,643	140,206	96,772
89.4	60.6	38.9	57,155	30,169	18,789	13,527
85.0	76.2	38.8	14,936	8,072	4,580	3,300
91.1	55.5	38.9	42,219	22,097	14,209	10,227
85.1	61.5	45.6	376,701	203,546	125,997	86,545
87.9	81.2	53.9	67,233	35,783	19,752	12,835
84.5	57.9	44.1	309,468	167,763	106,245	73,710

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל.

1. התוצר הלאומי הגולמי במחירי שוק
2. המסים העקיפים על הייצור המקומי
3. הסובסידיות לייצור המקומי
4. המסים העקיפים נטו [(3)—(2)]
5. התוצר הלאומי הגולמי במחירי גורמי הייצור
6. פחת
7. ההכנסה הלאומית [(6)—(5)]

ההכנסה הפרטית, בהגדרתה המסורתית, לא עלתה כלל השנה, במונחי כוח הקנייה שלה (ראה לוח ב'-9), בשל עלייה ריאלית גדולה בנטל המסים הישירים נטו¹⁶, לאחר שירד ריאלית בשנתיים האחרונות. העלייה הריאלית, שחלה השנה בנטל המסים הישירים, משקפת גידול ריאלי במס הכנסה, בעיקר משכירים, עלייה ריאלית בתשלומי הביטוח הלאומי וירידה ריאלית גדולה בתשלומי העברה. התפתחויות אלו הן תוצאה ישירה של אי התאמת מערכות אלה לקצבי האינפלציה החדשים. אי עליית ההכנסה לא מנעה מהפרטים מלהגדיל את צריכתם שעלתה בקרוב ל-4 אחוזים לנפש. נראה כי גידול הצריכה הפרטית התאפשר תודות לתמיכה, הנובעת מהחוב הבלתי צמוד, שחב הסקטור הפרטי לממשלה. בניחוח השפעת התמיכה הגלומה בחוב הבלתי צמוד של הסקטור הפרטי ניתן להבחין בין שתי השפעות עיקריות: הראשונה נובעת מהסובסידיה הצפויה, הגלומה באשראי הבלתי צמוד בתנאי אינפלציה, שמקבלי האשראי חוזים אותה מראש ומתחשבים בה, עקרונית ביום מתן האשראי. השפעה נוספת נודעת לתמיכה הבלתי צפויה, שמקבלים הפרטים על יתרת ההלוואות שלהם, בגין השקעות שנעשו בעבר, תמיכה הנובעת כולה מהאצת האינפלציה לקצב חדש ובלתי צפוי מראש. אומדן גס של תרומה זו, יחסית להכנסת הפרטים, מצביע על תוספת של כמה אחוזים השנה — ראה לוח להלן, שבו חושבו שיעורי הגידול בהכנסה הפרטית הפנויה כהנחות אלטרנטיביות אודות החלק בתמיכה לאשראי שיש להוסיפו להכנסה.

ההכנסה הפנויה, בתוספת הגידול בהכנסה, כתוצאה מסבסוד האשראי¹⁷

שיעורי שינוי ריאלי				מיליוני ל"י, מחירים שוטפים			
1979	1978	1977	1976	1979	1978	1977	1976
ההכנסה הפרטית הפנויה							
—0.9	8.1	7.6	—7.5	339,691	191,506	115,242	78,634
ממקורות פנים							
84.3	—4.3	6.6	54.4	59,976	18,187	12,359	8,512
תמיכה בעזרת אשראי							
הכנסה פנויה בתוספת 1/4							
1.1	7.8	7.6	—6.5	מהתמיכה לאשראי			
הכנסה פנויה בתוספת 1/2							
3.0	7.5	7.6	—5.5	מהתמיכה לאשראי			
הכנסה פנויה בתוספת כל							
6.5	6.9	7.5	—3.7	התמיכה לאשראי			

¹⁶ תקבולי מס ההכנסה ועוד תשלומים לביטוח לאומי, ולמעט תשלומי העברה.

¹⁷ סיבסוד האשראי מקיף אך ורק את ההלוואות, שניתנו לסקטור העסקי, ולא נכלל בו סיבסוד בגין הלוואות שניתנו למשקי בית (בעיקר לדירור).

בהכנסה הלאומית, בהגדרתה המסורתית נמשכה העלייה בחלקו של השכר כמגמת השנים האחרונות, בהכנסות שלא משכר התרחשה ב־1979 ירידה ריאלית. שינוי זה בהתפלגות ההכנסות ממותן במקצת, לאחר ניכוי המסים¹⁸. יש לצרף למעשה להכנסה גם את תרומת סיבסוד האשראי הבלתי צמוד של הסקטור העסקי¹⁹, והדבר משנה את תמונת התפלגות ההכנסות ב־1979 וגם בשנים הקודמות: חלקן של ההכנסות שלא משכר אינו יורד, אלא אף עולה ב־1979. החיסכון הפרטי, כמוגדר בחשבונאות הלאומית, ירד השנה חדות, אולם כאשר כוללים בהכנסה גם את התוספת לעושר הפרטי, הנובעת מסיבסוד האשראי, מצטמצמת ירידה זו (בתוספת כל הסוכסידה, מתחלפת הירידה אף בעלייה קלה). בחינת תיק החיסכון של הפרטים מצביעה השנה על מעבר, מנכסים פיננסיים לרכישת מוצרים בני־קיימא. ייתכן כי לאחר הגידול הריאלי בתיק הפיננסי, שהביאה הרפורמה באוקטובר 1977, החל תהליך התאמה של תיק נכסים שהתעצם השנה בשל ירידת המחיר היחסי של בני־קיימא, יחסית למחירו של התיק הפיננסי, שבא בעיקר על חשבון חיסכון שאינו חוזי.

¹⁸ ניכוי תשלומי מסי־הכנסה וביטוח לאומי וללא תוספת תשלומי ההעברה.

¹⁹ ראוי להדגיש, כי החלוקה אינה רנה בזהות המקבלים של ההכנסות — שכירים עשויים להיות גם בעלי הכנסות שלא משכר.

לוח ב"8

ההכנסה הפרטית הפנויה, 1976 עד 1979

העלייה או הירידה (—) בערך לעומת השנה הקודמת						
1979	1978	1977	1979	1978	1977	1976
(אחוזים)			(מיליוני ל"י, מחירים שוטפים)			
84.5	57.9	44.1	309,468	167,763	106,245	73,710
ההכנסה הלאומית						
56.3	7.6	78.9	7,688	4,920	4,573	2,556
ההכנסות המקומיות של הסקטור הציבורי מרכוש						
87.9	81.2	53.9	67,233	35,783	19,752	12,835
פחת						
85.8	63.6	44.6	369,013	198,626	121,424	83,989
ההכנסה הפרטית הגולמית מפעילות כלכלית						
102.7	55.4	37.3	74,072	36,538	23,518	17,125
מס הכנסה						
90.2	63.9	56.3	29,966	15,752	9,609	6,147
תשלומים לביטוח לאומי						
99.0	57.8	42.3	104,038	52,290	33,127	23,272
סך המסים הישירים						
65.4	67.6	50.4	74,716	45,170	26,945	17,917
תשלומי העברה נטו						
77.4	66.2	46.6	339,691	191,506	115,242	78,634
ההכנסה הפרטית הגולמית הפנויה ממקורות פנים						
69.5	80.7	61.4	26,944	15,893	8,797	5,452
העברות לפרטים מחו"ל						
76.8	67.2	47.5	366,635	207,399	124,039	84,086
ההכנסה הפרטית הגולמית הפנויה מכל המקורות						

המקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל.

לוח ב' - 9

ההכנסה, הצריכה והחסכון הפרטיים, 1976 עד 1979

העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת										
בכמות			בערך							
1979	1978	1977	1979	1978	1977	1979	1978	1977	1976	
(אחוזים)			(אחוזים)			(מיליוני ל"י, מחירים שוטפים)				
—0.9	8.1	7.6	77.4	66.2	46.6	339,691	191,506	115,242	78,634	ההכנסה הפרטית הפנויה ממקורות פנים ¹
—1.2	8.8	8.3	76.8	67.2	47.5	366,635	207,399	124,039	84,086	ההכנסה הפרטית הפנויה מכל המקורות
6.1	8.6	4.2	89.8	66.8	41.9	278,990	147,010	88,110	62,078	צריכה פרטית
—23.8	6.7	20.3	36.4	64.0	63.9	60,701	44,496	27,132	16,556	החיסכון הפרטי הגולמי ממקורות פנים
—18.9	9.4	19.8	45.1	68.1	63.3	87,645	60,389	35,929	22,008	החיסכון הפרטי הגולמי מכל המקורות
(אחוזים)										
						17.9	23.2	23.5	21.1	שיעור החיסכון ממקורות פנים
						23.9	29.1	29.0	26.2	שיעור החיסכון מכל המקורות

(1) ללא ניכוי מילות חובה.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ונתוני בנק ישראל.

לוח ב' 1 א'

המקורות והשימושים, כולל זקיפה בגין סיבסוד אשראי מוכוון ליצוא, 1978 ו-1979

העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת בכמות						העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת במחיר					
1978			1979			1978			1979		
(מיליוני ל"י, מחירים שוטפים)						(אחוזים)					
ה מק ו ר ו ת											
התוצר הלאומי הגולמי						228,929	433,401	4.8	55.8	80.6	
ערך היבוא בשוק המקומי						195,319	342,778	10.3	74.3	71.3	
מזה: ערך היבוא האזרחי בשוק המקומי						164,819	310,940	6.1	75.8	72.3	
סך כל המקורות						424,248	776,179	7.0	64.0	76.3	
ה ש י מ ו ש י ם											
הצריכה הפרטית						147,010	278,990	8.6	53.7	78.9	
הצריכה הציבורית						90,797	150,898	10.9	57.4	82.3	
הצריכה הציבורית, למעט יבוא ביטחוני ישיר						60,297	119,060	1.2	53.8	90.9	
ההשקעה הגולמית המקומית						62,802	121,903	3.1	77.2	67.6	
השימושים המקומיים, למעט יבוא ביטחוני ישיר						270,109	519,953	5.7	58.5	78.9	
ערך היצוא בשוק המקומי						123,639	224,388	4.1	76.4	74.5	
סך השימושים, למעט יבוא ביטחוני ישיר						393,748	744,341	5.3	63.6	77.3	
סך השימושים						424,248	776,179	7.0	64.0	76.3	
תשלומים לגורמי ייצור בחוץ לארץ נטו						7,361	18,261	11.8	74.1	98.1	
התוצר המקומי הגולמי (במחירי שוק)						236,290	451,662	5.0	56.3	81.3	
התוצר המקומי הגולמי של הסקטור העסקי למעט דיור (במחירי שוק)						171,452	312,636	5.3	57.7	72.1	

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ב'-א'

העלייה או הירידה (—) בכמות המקורות והשימושים, 1969 עד 1979
(אחוזים)

1979	1978	1977	1976	1975	1974	1973	1972	1971	1970	1969	
4.8	4.8	1.5	1.8	3.2	4.6	4.1	12.3	11.0	7.9	12.6	התוצר הלאומי הגולמי
2.4	10.3	—2.4	—2.6	4.3	2.6	33.1	2.6	12.1	16.6	16.1	ערך היבוא בשוק המקומי ¹
9.5	6.1	5.5	2.2	—2.6	8.6	17.8	4.9	20.0	7.1	13.8	ערך היבוא האזרחי בשוק המקומי
3.8	7.0	—0.1	—0.1	3.6	3.8	14.0	8.8	11.4	10.9	13.8	סך המקורות
6.1	8.6	4.2	3.9	0.6	7.6	8.2	9.9	5.8	3.0	10.2	הצריכה הפרטית
—8.8	10.9	—13.1	—9.1	10.0	2.1	46.4	—1.9	1.3	26.3	16.6	הצריכה הציבורית
3.4	1.2	—1.2	—3.1	—0.8	14.1	19.0	1.1	10.5	11.3	12.5	הצריכה הציבורית למעט יבוא ביטחוני ישיר
15.8	3.1	—8.5	—12.2	4.1	—4.2	5.2	12.8	21.8	13.4	26.2	ההשקעה הגולמית המקומית
4.0	4.1	11.7	15.2	1.3	6.8	4.6	13.3	25.2	9.4	8.9	ערך היצוא בשוק המקומי ²
6.6	5.3	3.0	1.9	1.2	6.0	8.3	9.9	13.8	7.6	13.0	סך השימושים, למעט יבוא בטחוני ישיר
3.8	7.0	—0.1	—0.1	3.6	3.8	14.0	8.8	11.4	10.9	13.8	סך השימושים
25.3	11.8	—18.9	3.2	18.7	—6.0	56.1	4.3	11.1	18.9	11.7	תשלומים לגורמי ייצור בחו"ל נטו
5.4	5.0	0.8	1.8	3.5	4.4	5.0	12.1	11.0	8.1	12.6	התוצר המקומי הגולמי
5.9	5.3	—0.3	1.0	3.1	3.7	2.1	13.9	12.4	8.3	14.5	התוצר המקומי הגולמי של הסקטור העסקי

(1) ראה הערה 1 ללוח ב'-1.

(2) ראה הערה 2 ללוח ב'-1.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

המקורות והשימושים במחירים

1972	1971	1970	1969	1968	
(מ ל י ו נ י)					
29,735	23,163	18,513	15,865	13,752	התוצר הלאומי הגולמי
16,809	13,600	10,448	8,593	6,990	ערך היבוא בשוק המקומי ¹
14,296	11,493	8,267	7,387	6,128	ערך היבוא האזרחי בשוק המקומי
46,544	36,763	28,961	24,458	20,742	סך המקורות
17,055	13,414	11,339	10,343	9,116	הצריכה הפרטית
9,242	7,940	6,728	4,919	4,093	הצריכה הציבורית
6,729	5,833	4,547	3,713	3,231	הצריכה הציבורית למעט יבוא בטחוני
9,778	7,429	5,373	4,308	3,238	ההשקעה הגולמית המקומית
10,469	7,980	5,521	4,888	4,295	ערך היצוא בשוק המקומי ²
44,031	34,656	26,780	23,252	19,880	סך השימושים, למעט יבוא בטחוני ישיר
46,544	36,763	28,961	24,458	20,742	סך השימושים
572	428	352	280	240	תשלומים לגורמי ייצור בחו"ל נטו
30,307	23,591	18,865	16,145	13,992	התוצר המקומי הגולמי
22,949	17,844	14,228	12,302	10,543	התוצר המקומי הגולמי של הסקטור העסקי

(1) ראה הערה 1 ללוח ב"1.

(2) ראה הערה 2 ללוח ב"1.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

שוממים, 1968 עד 1979

1979	1978	1977	1976	1975	1974	1973
ל"י ()						
418,920	225,643	140,206	96,772	74,870	52,847	37,430
342,778	195,319	101,624	73,597	56,876	38,473	26,964
310,940	164,819	88,362	59,240	43,917	31,650	20,374
761,698	420,962	241,830	170,369	131,746	91,320	64,394
278,990	147,010	88,110	62,078	46,408	32,877	22,122
150,898	90,797	52,020	40,936	33,935	22,073	16,396
119,060	60,297	38,758	26,579	20,976	15,250	9,806
121,903	62,802	34,371	26,897	24,382	17,558	12,930
209,907	120,353	67,329	40,458	27,021	18,812	12,946
729,860	390,462	228,568	156,012	118,787	84,497	57,804
761,698	420,962	241,830	170,369	131,746	91,320	64,394
18,261	7,361	3,780	3,494	2,753	1,577	1,112
437,181	233,004	143,986	100,266	77,623	54,424	38,542
•						
298,155	168,166	103,231	72,841	56,514	39,185	27,837

לוח

המקורות והשימושים,

(מחירי

1972	1971	1970	1969	1968	
(מיליוני					
66,650	59,375	53,469	49,567	44,001	התוצר הלאומי הגולמי
39,927	38,913	34,722	29,774	25,636	ערך היבוא בשוק המקומי ¹
35,258	33,602	28,005	26,149	22,971	ערך היבוא האזרחי בשוק המקומי
107,421	98,777	88,656	79,962	70,252	סך המקורות
39,650	36,066	34,088	33,102	30,045	הצריכה הפרטית
20,639	21,038	20,769	16,438	14,092	הצריכה הציבורית
15,572	15,403	13,938	12,522	11,133	הצריכה הציבורית, למעט יבוא ביטחוני ישיר
23,242	20,598	16,917	14,914	11,816	ההשקעה הגולמית המקומית
23,884	21,076	16,832	15,390	14,137	ערך היצוא בשוק המקומי ²
102,286	93,097	81,804	76,003	6,725	השימושים, למעט יבוא ביטחוני ישיר
107,421	98,777	88,656	79,962	70,252	סך השימושים
1,580	1,514	1,363	1,146	1,026	תשלומים לגורמי ייצור בחו"ל נטו
68,445	61,054	54,981	50,880	45,174	התוצר המקומי הגולמי
51,807	45,483	40,463	37,363	32,637	התוצר המקומי הגולמי של הסקטור העסקי

(1) ראה הערה 1 ללוח כ"א.

(2) ראה הערה 2 ללוח כ"א.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה וציבורי בנק ישראל.

1968 ער 1979

(1975)

1979	1978	1977	1976	1975	1974	1973
(ל " י)						
84,877	81,016	77,335	76,196	74,870	72,577	69,362
61,095	59,644	54,076	55,383	56,876	54,520	53,160
55,020	50,239	47,358	44,876	43,917	45,082	41,519
145,972	140,660	131,411	131,579	131,746	127,145	122,486
57,815	54,509	50,214	48,196	46,408	46,143	42,888
27,101	29,730	26,810	30,838	33,935	30,851	30,209
21,026	20,325	20,092	20,331	20,976	21,142	18,533
23,401	20,206	19,598	21,413	24,382	23,431	24,454
37,655	36,215	34,789	31,132	27,021	26,673	24,978
139,897	131,255	124,693	121,072	118,787	117,412	110,799
145,972	140,660	131,411	131,579	131,746	127,145	122,486
3,229	2,578	2,305	2,842	2,753	2,319	2,466
88,106	83,594	79,640	79,038	77,623	74,983	71,850
63,476	59,912	56,888	57,066	56,514	54,813	52,874

לוח ב' - א 5'

העלייה או הירידה (—) במחירים של המקורות והשימושים, 1969 עד 1979
(אחוזים)

1979	1978	1977	1976	1975	1974	1973	1972	1971	1970	1969	
77.2	53.6	42.7	27.0	37.3	34.9	21.0	14.4	12.7	8.2	2.4	התוצר הלאומי הגולמי
71.3	74.3	41.4	32.9	41.7	39.1	20.5	20.5	16.1	4.3	5.8	ערך היבוא בשוק המקומי ¹
72.3	75.8	41.3	32.0	42.4	43.1	21.0	18.5	15.9	4.5	5.9	ערך היבוא האזרחי בשוק המקומי
74.4	62.6	42.1	29.5	39.2	36.6	21.3	16.4	13.9	6.8	3.6	סך המקורות
78.9	53.7	36.2	28.8	40.4	38.1	19.9	15.7	11.8	6.5	3.0	הצריכה הפרטית
82.3	57.4	46.2	32.7	39.8	31.8	21.2	18.6	16.5	8.3	3.0	הצריכה הציבורית
90.9	53.8	47.6	30.7	38.6	36.3	22.4	14.1	16.1	10.0	2.2	הצריכה הציבורית, למעט יבוא ביטחוני ישיר
67.6	77.2	39.6	25.6	33.5	41.7	25.7	16.6	13.6	10.0	5.4	ההשקעה הגולמית המקומית
67.7	71.7	48.9	30.0	41.8	36.1	18.2	15.8	15.4	3.3	4.5	ערך היצוא בשוק המקומי ²
75.4	62.3	42.3	28.9	39.0	37.9	21.2	15.6	13.7	7.0	3.5	סך השימושים, למעט יבוא ביטחוני ישיר
74.4	62.6	42.1	29.5	39.2	36.6	21.3	16.4	13.9	6.8	3.6	סך השימושים
98.1	74.1	33.4	22.9	47.1	50.8	24.5	28.1	9.5	5.7	4.4	תשלומים לגורמי ייצור בחו"ל נטו
78.0	54.2	42.5	26.9	37.8	35.3	21.1	14.6	12.6	8.1	2.4	התוצר המקומי הגולמי
67.3	54.7	42.2	27.6	39.9	35.8	18.9	12.9	11.6	6.8	1.9	התוצר המקומי הגולמי של הסקטור העסקי

(1) ראה הערה 1 ללוח ב' 1.

(2) ראה הערה 2 ללוח ב' 1.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.